

Barok verzus geometrická abstrakcia

Silvia L. Čúzyová

Silvia L. Čúzyová: Barok verzus geometrická abstrakcia [Baroque versus geometric abstraction]. In: *Ostium*, vol. 18, 2022, no. 2.

Na barokovom zámku v pražskej Tróji, ktorý je jedným z výstavných priestorov Galerie hlavného mesta Prahy, je pre tohtoročnú výstavnú sezónu (6. 4. – 30. 10. 2022) pripravená dvojjvýstava českých sochárov Čestmíra Sušku (1952) a Michala Škodu (1962). Na Trójskom zámku sa už tradične konajú výstavy zamerané hlavne na sochársku tvorbu, a to jednak vďaka bohatej štukovej a freskovej výzdobe interiéru, do ktorého by bolo ťažké inak umelecky vstúpiť, ako aj vďaka zámočkej záhrade, ktorá poskytuje ďalšie zaujímavé možnosti pre expozíciu sochárskych diel. Treťou výzvou je, ako uvádza v sprievodných materiáloch k výstave *Suška KAMENY / Škoda OBJEKTY*, kurátorka Magdaléna Juříková: „navodenie zvláštneho napätia medzi súčasným umeleckým výrazom a historickým prostredím areálu.“

Tvorba Michala Škodu je sústredená v interiéri zámku a ide o jeho prvú výstavu, ktorá je ťažiskovo postavená na objektoch. Výstavná premiéra bola pred tromi rokmi, keď sa čierne objekty prvýkrát objavili ako novinka v galérii M. Kubíka v Litomyšli (2019). Následne sa priebežne objavovali na menších výstavách, ale vždy viac-menej v doplnkovej úlohe ku kolekciám veľkorozmerných čiernobielych kresieb, ktoré dosiaľ tvorili fundament Škodovej umeleckej tvorby. Zhodou okolností bude (v termíne 2. 7. – 20. 11. 2022) paralelne prebiehať aj druhá Škodova výstava v juhočeskom zámku Hluboká nad Vltavou, ktorý je výstavným priestorom Alšovej jihočeskej galerie. Divák cestovateľ alebo kultúrny turista, ktorý ambiciózne navštívi obe výstavy, tak má jedinečnú príležitosť vidieť úplnú kolekciu existujúcich čiernych objektov v celej jej šírke a vývojovej variabilite. Zaujímavé bude tiež porovnať oba výstavné priestory, ich atmosféru a kooperáciu s vystavenými dielami. Kým v pražskej Tróji je viac ako dvadsiatka subtílnych, čiernych, geometrických objektov konfrontovaná s opulentnou barokovou výzdobou, ktorá sa principiálne pokúša strhnúť na seba všetku emotívnu aj intelektuálnu pozornosť diváka, na zámku Hluboká sú objekty inštalované v oslivo bielej „white cube“ výstavnej miestnosti, čím sú pôsobivou dominantnou a neprehliadnutelným zhmotnením autorových vízií a priestorových uvažovaní.

Čierne objekty sú geometrické, abstraktné a pracujú do určitej miery s architektonickým tvaroslovím. Ide tu o „formy, hmoty, vzťahy, vymedzenie a prázdno“. Prázdno je v duchu Škodovej koncepcie „pozitívneho prázdna“ nie absenciou, ale potenciálom pre naplnenie a „témou vedúcou k poznaniu“. Prvé objekty, ktoré boli súčasťou návratu hmoty do Škodovej tvorby po pätnástich rokoch, sú uzavretými spočívajúcimi monolitmi, so stupňovitou a určitou gradáciou smerom nahor. Ešte v priebehu roku 2019 sa stupňovitost' aj gradácia z objektov vytratili a objavili sa náznaky vnútorných priestorov, na ktoré ukazujú zatiaľ len malé priehľady alebo šachty. Niektoré objekty z nasledujúceho roku 2020 už disponujú obvodovou konštrukciou, ktorá odhaľuje viac či menej členité vnútorné priestory, otvorené svetlu a pohľadu diváka. Objavujú sa aj viaceré solitéry, ktoré majú spoločný znak – monumentálne vyznenie. Najnovšie čierne objekty rozohrávajú oblosť a oblúky. Mnohé tu majú svoju výstavnú premiéru, prvýkrát je vystavená takmer reliéfná trojica nízkych objektov realizovaných z čierneho kameňa, ktorá pôsobí mimoriadne meditatívne (možno aj preto, že v nemusí súperiť s barokovými freskami). Aj keď sa tvaroslovie čiernych objektov neustále drží v rámci prísne redukovaného výrazu geometrickej abstrakcie, na celej kolekcii je možné sledovať, že Škodove sochárske úvahy majú pomerne dynamický vývoj. Nakumulované myšlienky

priniesli v krátkom čase trojročnej existencie čiernych objektov pozoruhodnú variabilitu foriem a experimentovanie v tvare, mierke i v materiáli. Či je línia čiernych objektov ukončená, alebo bude ešte pokračovať, nie je nateraz jasné.

Sochárske diela Michala Škodu nie sú predobrazy budúcich stavieb alebo monumentov, v aktuálnej podobe majú svoju finálnu veľkosť. Nejde tu o modely, ani sa primárne neviažu na figúru, ako je to napríklad v dielach britského sochára Antonyho Gormleyho. Mohlo by sa ponúkať uvažovanie o určitej formálnej podobnosti s Gormleyho sériou *Expansion Field*, pretože obidva prístupy pracujú s redukovanými geometrickými tvarmi, kompozíciami a tmavou monochrómiou. Rozdiely sú však zásadné. Gormleyho plastiky sú nadrozmerne a zaberajú v rozsiahlej inštalácii celú miestnosť. Ovládajú priestor, v ktorom sa nachádzajú, a tým tiež určitým spôsobom generujú divácke reakcie. Škodove plastiky sú komorné, svojbytné, od okolia nezávislé, diváka fyzicky neobmedzujú ani priestorovo nevymedzujú, naopak, sú skôr odťažité a komunikovať s nimi je viac možné na „mentálnej úrovni“. Gormley uprednostňuje ocel a vo finálnych realizáciách počíta s fyzickou konfrontáciou diváka so surovosťou kovového materiálu. Škoda používa kombinovanú techniku na drevenom základe, s matnou čiernou patinou a textúrou, ktorá pôsobí až organicky. Zásadne odlišný je však samotný koncept týchto diel – Gormley vo svojich realizáciách vždy využíva mierku a tvary ľudského (najčastejšie svojho) tela. Figúry zväčšuje, modifikuje a redukuje na pravouhlé objemy, ktoré sa bez detailov stávajú masívnymi, pevnými, abstrahovanými kubickými formami. Proporcne a „pocitovo“ je tu však ľudské telo vždy zachované, je možné vnímať prítomnú figúru a jej pozíciu. Škoda v hmote svojich čiernych objektov stvárňuje esencie priestorových vzťahov a situácií, ponúka „priestory potenciálnych zážitkov“. Jeho diela nie sú odvodené z foriem existujúcich v realite. Umelec komponuje jazykom geometrickej abstrakcie tvary bez predobrazov v skutočnosti, v ktorých materializuje vlastné zážitky priestoru. No obidva umelecké prístupy majú spoločné to, že generujú pole veľkého sémantického potenciálu a množstvo intertextuálnych referencií.

Podobne by sme mohli komparovať a uvažovať ďalej, napríklad o určitej tvarovej afinite Škodových objektov k *Architektronom* Kazimira Maleviča z 30. rokov 20. storočia, v ktorých modernista priekopnícky prevádzal suprematistické kompozičné princípy do trojrozmerných foriem. Zoskupenie kubických hmôt vo vertikálnej alebo horizontálnej rovine, ktoré pripomínalo mrakodrapy, malo demonštrovať nadčasové zákony architektúry, ktoré sú základom neustále sa meniacich požiadaviek na funkciu. Škodove diela však nie sú predobrazy budúcich stavieb, nejde tu o modely pre architektúru a nie sú určené na praktické využitie. Umelec tu materializoval svoje „mentálne hmoty“. Ich identitu nie je možné poznať z názvu, nie je žiadna nápoveda, ktorá by určovala, čo sú a čo nie sú, ani samotný tvar nedáva nijaké vodidlo. Diela nereflektujú, nekorešpondujú, len pokojne spočívajú. Divák ich nemusí vedieť zasadiť do známej reality. Bez rozpoznania nastupuje pýtanie sa, nachádzanie možných konotácií a vlastných obsahov, čím autor vyzýva k imaginatívnym projekciám. Register asociácií je individuálny, vyplývajúci z predispozícií konkrétneho diváka a bohatosť možných významov sa tak môže zdať nekonečná.

Referencie

Suška Kameny / Škoda Objekty. Katalóg k výstave. GHMP, Praha 2022.

Michal Škoda – Stopy. Katalóg k výstave. AJG, Hluboká nad Vltavou 2022.

Antony Gormley – Expansion Field. Hatje Cantz, Centrum Paul Klee, Bern 2014.

<https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/podcast-michal-skoda-zamek-troja-vystava/r~109dda9ef16211ecba5b0cc47ab5f122/?fbclid=IwAR3rWj2HWPDUXESNqeHnPenF0et-IxxYmL5UTrEhetAsDrW84NmX0cvAi3o>

<https://socks-studio.com/2015/07/15/kazimir-malevichs-arkhitektons/>

Mgr. Silvia L. Čúzyová, PhD.

Katedra pedagogiky výtvarného umenia

Pedagogická fakulta TU v Trnave

Priemysel'ná 4
918 43 Trnava
e-mail: silvia.cuzyova@gmail.com

